

בעצתך תנחני

גליון שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ובעבודת ה'

גיליון 150

פרשת בהר

עבודה זרה, מהי?

אחת ולתמיד לברר מה זה עבודה זרה, והאם יש לזה שייכות לדורנו

שמותר לכבד נבראים מרוממים!

התשובה בנויה על הקדמה פשוטה: יש מושג של כוחות אלוהיים בבריאה. כוח אלוהי פירושו – כח של הנהגת הבריאה. הקב"ה מנהיג את הבריאה ושולח לה שפע דרך צינורות מסוימים. איסור עבודה זרה הוא שהאדם לא יפנה את פעולותיו אל הצינור ויתן לו את הכבוד שהאדם נותן לאלוקיו. אם אדם מכבד את המלאך מיכאל כישות נערצת – אין שום בעיה בזה, כמו שאין בעיה לכבד את גדול הדור. אבל אם אדם מכבד את המלאך מיכאל משום שהוא הצינור להמשיך את השפע לעם ישראל, והוא פונה אליו כיחס של נברא לאלוהיו – מקריב לפניו קרבנות, או מייחס אליו כוחות אלוהיים – זה כבר פעולה של עבודה זרה. והאיסור הוא כפי שמדגיש הרמב"ם – גם אם זה נעשה מתוך אמונה בקב"ה ומתוך מחשבה שהוא רוצה שיכבדו את המלאך מיכאל, כי הוא בא כוחו או משהו מעין זה. זה לא מתיר! כל יחס שאדם נותן לאחד מהנבראים, איזה שלא יהיה, שאינו יחס של כבוד בעלמא אלא יחס של אלוהות – זו עבודה זרה.

וממשיך הרמב"ם בפרק ב:

"עיקר הצווי בעבודת כוכבים שלא לעבוד אחד מכל הברואים – לא מלאך ולא גלגל ולא כוכב ולא אחד מארבעה היסודות ולא אחד מכל הנבראים מהן, ואף על פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים, והוא עובד הנברא הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה – הרי זה עובד כוכבים".

לעבוד משהו פירושו – לעשות פעולות של התרצות לפניו כדי לשאת חן בעיניו ולהמשיך ממנו שפע. מותר לעשות פעולות של התרצות לפני הבוס או לפני הפקיד בעיריה, כי הפעולות הללו אינן פעולות של יחס אלוהי. לא מייחסים לפקיד כוח אלוהי. מייחסים לו כח גשמי, דהיינו כח שיש בבריאה לכל נברא לעשות טובות או רעות לאנשים שמסביבו. זה לא יחס אלוהי אלא יחס אנושי. וזה מותר (אם כי כמובן יש להתחזק באמונה שהכל משמים, אבל על כל פנים גם אם לא מרגישים שהכל משמים אין זה עבודה זרה אלא פגם באמונה).

אבל כשעושים פעולות מתוך מחשבה שפלוני זה יש לו כח אלוהי, כי הקב"ה מסר בידו את ההשפעה בנושא זה או ביום זה, ועושים פעולות של עבודה לפניו ונשיאת חן בעיניו, לשמחו ולהתרצות לו – זו עבודה זרה גמורה.

כאמור זה לא משנה כלל מי הוא נשוא העבודה, אם זה משה רבינו או כוכב מאדים, אם זה רחל אמנו או הירח, אם זה רשב"י או

בתורה יש איסור מרכזי שחוזר על עצמו אינספור פעמים: איסור עבודה זרה. זה הנושא הראשון של עשרת הדברות, זה הנושא שאנחנו מדברים עליו בכל קריאת שמע, על זה נחרב בית המקדש הראשון, בזה עוסקות נבואות תוכחה רבות. הקב"ה מקפיד על איסור עבודה זרה יותר מכל.

התחושה הטבעית הינה שאיסור עבודה זרה אינו שייך לזמננו כלל, וזה מתבסס על מחשבה שמאז שחז"ל שחטו את היצר של ע"ז אין לנו שום שיג ושיח עם הנושא. בכדי לבדוק האם אכן כך הם פני הדברים, יש צורך לברר לעומק מה גדר איסור עבודה זרה.

ההבנה השטחית היא שלעבוד עבודה זרה פירושו – לקחת פסל, לחשוב שהוא ברא את העולם, ולהשתחוות לו. אם זו הגדרת האיסור – אכן אין לנו שום שייכות וקירבה לאיסור זה. אבל ברמב"ם יש הגדרות קצת יותר דקות. כך הוא כותב בהלכות עבודה זרה (פרקים א' ו'ב):

"בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול, ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם: אמרו – "הואיל והאלוקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארתם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך". כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארתם בדברים ולהשתחוות למולם, כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים! וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה! לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה".

כלומר – עובדי עבודה זרה הראשונים לא חשבו שהפסל הוא ברא את העולם והוא האל העליון, אלא הם האמינו בקב"ה שהוא הבורא, אלא שחשבו שהוא העמיד מנהיגים תחתיו ורצונו הוא שנכבד את המנהיגים. הצעד הראשון היה – לכבד את הברואים הגבוהים, מתוך מחשבה שזה מה שהקב"ה רוצה.

השאלה נשאלת – וכי אסור לכבד נבראים? הרי התורה מצוה לכבד אב ואם ולכבד תלמידי חכמים! למה מותר לכבד גדול בישראל ואסור לכבד מלאך? ויותר מזה – וכי אם יכנס לחדרנו המלאך מיכאל לא נעמוד מולו מלוא קומתנו? והרי יהושע שראה את שר צבא ה' נפל על פניו ארצה והשתחוה, ושאל "מה אדוני מדבר אל עבדך", כמבואר בנביא (יהושע ה!) בהכרח, וכך פשוט,

השמש, זה גם לא משנה מה היא העבודה – אם זה הקרבת קרבן, או פתיחת כולל על הציון, או שפיכת שמן או ניסוך יין. ההגדרה היא אחת: כל עשיית פעולה לפני כל נברא שהוא מתוך ייחוס כוחות אלוהיים (דהיינו כוחות של הנהגת הבריאה) לאותו נברא – הינה איסור גמור של עבודה זרה.

הרמב"ם ממשיך שם (הלכה ד):

"מצות עבודת כוכבים כנגד המצות כולן היא שנאמר וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וגו' ומפי השמועה למדו שבעבודת כוכבים הכתוב מדבר, הא למדת שכל המודה בעבודת כוכבים כופר בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם שנאמר מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם... והוא עיקר כל המצוות כולן".

עכשיו, מה המחשבות הרצות בלב הקורא? "מה הוא רוצה להגיד, שעובדים עבודה זרה במירון?" לא זו הכוונה.

ניתן להניח שישראל קדושים ולא מתכוונים לעבוד לא לרשב"י ולא לקבר רחל ולא לר' שעיה"ל ולא לשטר הנחת של הגר"ח. לא מייחסים אליהם כוחות אלוהיים, מבינים שלא הם מנהיגים את העולם אפילו לא בכל שהוא, ומפתח של פרנסה או של זיווגים לא באמת מסור בידים של אף אחד במובן שהוא שולט ובעל השפעה.

וגם כל הביטויים הנאמרים בראש כל חוצות, כגון "מה הקב"ה לכל אף רשב"י לכל, מה הקב"ה מלא כל הארץ כבודו אף רשב"י, אל פני האדון ה' דא הוא רשב"י", לא מתכוונים לומר חלילה וחלילה שרשב"י או רחל אמנו או ר' שעיה"ל הם משהו מעין אלוהות חס וחלילה. מתכוונים רק לומר שלצדיקים יש כח להמשיך שפע מאת הקב"ה על פי רצון ה' בלבד.

ומן הסתם גם כששרים "ענני רשב"י ענני" לא מתכוונים שרשב"י ימשיך עלינו שפע, אלא מתכוונים שרשב"י ימליך עלינו יושר לפני הקב"ה והקב"ה בלבד יושיע אותנו.

ומסתמא גם כשכותבים על גבי מודעות ענק "מפתח של פרנסה בידים של... עכשיו הוא הזמן לעשות רצונו... והוא יושיע אותך מכל הצרות", הכל בהשאלה ולתפארת המליצה בלבד. הכוונה רק שהוא יבקש השפעה מאת ה'.

וגם כשכותבים בעלונים "מספרים לאמא רחל את הצרות שלנו והיא שומעת ועונה, כי אמא לא משאירה את הילד שלה לבד, גם כשאבא כועס", הכל הוא לתפארת המליצה בלבד. לא מתכוונים לומר חס וחלילה באמת שהקב"ה לא רוצה לתת לך אבל אמא רחל כן תיתן לך, ישראל קדושים לא חשודים על עבודה זרה. הכוונה היא שרחל אמנו תבקש מה' שיתן לך והוא יתצא לבקשתה.

אבל אחרי כל הלימוד זכות, עדיין נשארת השאלה העצומה: איך יתכן שהיחס שלנו לכל התעשייה הזאת שהתפתחה בשנים האחרונות הוא כל כך סלחני?

הרי באיזשהו מקום הולכים כאן על פי תהום, על הקשקש, על חוט השערה שבין גן עדן לגיהנום!

עבודה זרה היא האיסור החמור ביותר. לא שוה כל התורה וכל

המצוות וכל התפילות אם האדם עובד עבודה זרה. הרהור עבודה זרה אחד - מחריב את הכל! כך מבואר בגמ' קידושין מט:, שהמקדש אשה בתנאי "על מנת שאני רשע גמור" – היא מקודשת אפילו אפילו אם המקדש הוא צדיק גמור, כי חוששים שמא הרהר דבר עבודה זרה בליבו. כלומר, גם אם אדם הוא צדיק גמור, מתמיד עצום, פרוש, מתפלל באריכות, לא מוציא מילה של לשה"ר מהפה – אם הוא נכשל בהרהור עבודה זרה הכל הולך לאבדון!

מעוררים על כמויות הגניזה שהולכות לאשפה במירון. מה יותר חמור, מה יותר מכאיב לקב"ה – שם המפורש שמושך לפח האשפה רח"ל, או יהודי שמתפלל לרשב"י? כאמור, מן הסתם זה לא קורה, אבל הרי זה עלול מאוד שיקרה, זה קרוב כל כך לשם – איך על זה לא מעוררים?

מדברים כל כך הרבה על גיוס בני ישיבות, שלא ילך בחור ישיבה אחד לצבא עקב חשש הקלקול. מה יותר חמור, להתגייס לצבא או לעבוד עבודה זרה? להתגייס לצבא זה עלול להביא לג' עבירות. ומה הם ג' עבירות?

ישראל קדושים, יודגש בפעם העשירית. אין שום צד בעולם שעם ישראל נכשל בעבודה זרה. כולם מבינים שלא באמת עובדים את הצדיקים.

אבל נעשה תרגיל פשוט: ניקח עלון פרסומת מהסוג של עלוני הישועות, ונחליף את השם של הצדיק שהוא מרכז העלון במילה "שמש". כלומר, זה יישמע בערך כך: "לעשות רצון השמש... כידוע בשנים האחרונות נוהר גל של המונים לציון שהוקם לכבוד השמש... רבים מעמך ישראל מספרים סיפורי מופת נוראים שנעשו לאחר ההשתטחות על ציונה של השמש. כידוע השמש אמרה: כל איש ישראל שסובל מקושי בזיווגים או בפרנסה יפנה לציון שהוקם לכבודי ואני אושיע אותו מכל צרותיו. ואכן ניתן להיווכח כמה גדולה השמש ואין דבר מדבריה חוזר ריקם, כי כל כלל ישראל כבר יודע - השמש היא פועלת ישועות בקרב הארץ".

נשמע מזעזע נורא. ולמה כשכל זה נאמר ביחס לנברא אחר זה מתקבל בסלחנות? כי התרגלנו.

אין אני משמש כמוכיח בשער. אני אדם מן השורה, ובאופן כללי אין דרכי להתריע ולצעוק. אבל יש הרי כל כך הרבה מעוררים על כל כך הרבה דברים חשובים. מה לא טופל בשנים האחרונות? ריבית, עירובין, גניזה, הקפת הראש, ועוד הרבה מצוות שהוזנחו מבלי משים עד שקמו מעוררים נפלאים ובשיתוף עם תלמידי חכמים גדולים זיכו את הכלל בתיקון גדול שנעשה.

צריך לפנות לגדולי ישראל ולבקש את התייחסותם לתופעה שהולכת ומתפשטת ומתגלגלת במורד בלי שאנחנו שמים לב. צריך למצוא מישהו בעל ממון שינהל קמפיין על הדבר הזה, כי זה באמת עצם קיומנו. אנחנו לא מחכים שזה ימשיך להתגלגל עד שחלילה יעמוד אישהו משטין ויאמר לפני הקב"ה את המשפט הנורא "הללו והללו..." וכו', וה' הטוב יכפר בעד.